

FENOMENUL SEPARATISMULUI: METODE ȘI MIJLOACE DE OPERARE ALE FĂPTUITORILOR, CAZURILE IRLANDA DE NORD ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Evgheni CARA,
doctorand

SUMMARY

Considering the danger of the separatism phenomenon in the world and its high degree of spread, author analyses cases of Northern Ireland and Republic of Moldova. However, this scientific article contains the introduction to each case with specifying the timeline of events that occurred. In particular there is provided a comparative analysis of methods and means of operation of perpetrators and their negative consequences. At the end of the work are presented conclusions and several references, which were used to conduct the study.

Keywords: separatism, paramilitary formations, conflict, referendum, misinformation, violence

REZUMAT

Avînd în vedere pericolul fenomenului de separatism în lume, precum și gradul înalt de răspîndire a acestuia, autorul abordează situația din Irlanda de Nord și cea din Republica Moldova. Totodată, articolul științific conține o introducere a fiecărui caz în parte, cu specificarea cronologică a evenimentelor care au avut loc. În mod special este realizată o analiză comparativă a metodelor și mijloacelor de operare ale făptuitorilor, precum și consecințele negative ale acestora. La finele lucrării sînt prezentate concluzii și mai multe surse bibliografice care au servit la realizarea studiului în cauză.

Cuvinte-cheie: separatism, formațiuni paramilitare, conflict, referendum, dezinformare, violență

Introducere. Este cunoscut faptul că a preveni o secesiune, care se face contrar spiritului principiilor dreptului internațional, înseamnă a evita un conflict de natură să pună în pericol securitatea în regiune sau, în virtutea unor împrejurări, chiar securitatea internațională [12, p. 3]. Dinamica răspîndirii focarelor separatiste a devenit îngrijorătoare în zilele noastre. Istoria a demonstrat cu regularitate că fiecare fenomen separatist pune în pericol cele mai importate valori sociale, generînd violență și insecuritate. Fiind obiectul nenumăratelor studii și cercetări științifice, separatismul a rămas la fel de imprezibil și dificil pentru prevenire și soluționare, fapt ce impulsionează cercetarea continuă și mai aprofundată a acestuia. Odată cu dezvoltarea umanității s-a schimbat și fenomenul de separatism. Astfel, în conflictele moderne, făptuitorii au început să aplice pe larg metode *soft power* în vederea atingerii scopului urmărit, însă chiar și în pofida acestor circumstanțe, fenomenul separatismului poartă în esență același caracter violent ca și în trecutul îndepărtat.

Fenomenul separatismului nu este străin în R. Moldova, or, în anii '90, teritoriul din stînga Nistrului a fost scos prin secesiune de sub controlul suveran al statului. În pofida

faptului că tendințele secesioniste din țara noastră sînt asemănătoare cu cele din Georgia, Azerbaidjan sau Ucraina (spațiul post-sovietic), considerăm oportună analiza altor focare separatiste din diferite părți ale lumii, care va oferi posibilitatea cercetării multiaspectuale a acestora. În studiul științific de față se analizează metodele și mijloacele de operare ale separatiștilor din Irlanda de Nord și din R. Moldova. O atenție deosebită este acordată comportamentului manifestat de către secesionisți în cazul celor două conflicte, care în fine va evidenția natura ilegală a acestora.

Materiale și metode utilizate. În vederea realizării studiului dat au fost utilizate surse privind conflictul din Irlanda de Nord și din R. Moldova, precum și alte materiale relevante publicate în țara noastră și peste hotare. În lucrare au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: analitică, comparativă, generalizatoare etc.

Scopul prezentului articol științific este de a efectua o analiză generală a fenomenului de separatism din cele două țări, punîndu-se accentul pe metodele și mijloacele de operare ale separatiștilor în fiecare caz în parte.

Rezultate și discuții. Europa de Nord a nimerit în atenția publicului

mondial prin conflictul sîngeros din Irlanda de Nord (insula Irlanda), care a intrat în faza activă în anul 1968 și s-a încheiat în 1998 prin semnarea Tratatului de pace denumit *Belfast Agreement* sau *Good Friday Agreement*. Disputele de secole dintre britanici și irlandezi au probat în ultimă instanță apartenența Irlandei de Nord la unitatea britanică, atît prin rădăcinile sale istorice, cît și prin voința populației locale, fiind în majoritate britanici.

Cauzele izbucnirii acestui focar sînt diverse: pretențiile teritoriale, divergențele religioase dintre localnicii catolici și cei protestanți, precum și factorul etnic, care a fost unul decisiv pentru începerea violențelor.

În Irlanda de Nord, forțele unioniste promovau activ unirea teritorială a regiunii cu Republica Irlanda. Chiar și pînă în prezent autoritățile irlandeze evită să opereze cu termenul *Irlanda de Nord*, limitîndu-se la expresia „în nord” sau pur și simplu „în nordul țării”. Un alt exemplu relevant este denumirea orașului *Londonderry* din regiune, care în niciun caz nu va fi numit astfel de către irlandezi, ci doar *Derry*, considerînd că cuvîntul *London* ține exclusiv de prezența britanică. Ceea ce demonstrează că cei de la Dublin nu recunosc apartenența regiunii la Regatul

Unit al Marii Britanii chiar și în pofida aprobării mecanismelor de reglementare pașnică în acest sens. În urma unor discuții cu reprezentanții departamentului de externe din or. Dublin, Republica Irlanda [18], am fost informați că autoritățile irlandeze au o poziție deschisă față de unirea celor două teritorii, susținând că acest teritoriu istoric le aparține lor și, mai devreme sau mai târziu, reunificarea celor două teritorii va avea loc.

Cît privește factorul religios într-un focar separatist, istoria a cunoscut mai multe conflicte de sorginte separatistă în acest sens, care au arătat că componenta religioasă nu lasă mult spațiu de discuții și este ca o extremă pentru fiecare parte din conflict.

Este unanim cunoscut faptul că nimeni nu este în drept să facă abstracție de la religia omului, pentru că dreptul la convingerea religioasă este unul universal. Fiecare persoană are dreptul de a-și alege sau de a-și manifesta religia, fără îngrădiri din partea statului, a unor grupuri sau persoane [20]. În contextul celor expuse, este ușor de prevăzut care pot fi consecințele negative ale disputelor de ordin religios dintre oameni, iar procesul de instaurare a păcii în astfel de cazuri deseori s-a dovedit a fi unul foarte anevoios.

În Irlanda de Nord, religia a servit drept un catalizator al conflictului. Adepții confesiunii catolice manifestau ură față de cei protestanți și viceversa. Ura a generat violența, care într-o anumită etapă s-a transformat într-un adevărat masacru. Este interesant faptul că la întrebarea care este diferența dintre confesiunea catolică și cea protestantă, adepții învrăjbiți ai celor două părți nu cunosc răspunsul exact. Datorită acestor circumstanțe, Irlanda de Nord a găzduit instituții de învățămînt atît pentru elevi de confesiune catolică, cît și pentru cei protestanți. La întrebarea dacă ar putea astăzi protestanții să învețe în instituțiile de învățămînt ale catolicilor, un locuitor din or. Belfast [18] a răspuns franc că nu, pentru că ar putea fi tachinat atît de mult, încît nu ar rezista nici 2 săptămîni. Acestea arată că factorul religios are o influență

puternică chiar și după 17 ani de la încetarea focului în regiune.

Nu poate fi trecut cu vederea nici factorul etnic; conflictele etnice au însoțit omenirea din cele mai străvechi timpuri. Componenta etnică la fel a servit drept o cauză de declanșare a conflictului din Irlanda de Nord. Vechea dilemă din regiune în partea ce ține de apartenența etnică a locuitorilor: britanică sau irlandeză? – o întrebare simplă, dar atît de sensibilă. Pînă în prezent, acest factor mai persistă în regiune. Majoritatea populației regiunii deține cetățenie dublă – atît a Republicii Irlanda, cît și a Marii Britanii. Unii însă din principiu dețin doar o cetățenie, fapt ce a adus la situația că doi vecini care împart practic aceeași curte dețin pașapoarte diferite.

Comunicînd cu mai mulți localnici din or. Belfast, din Irlanda de Nord [18], despre apartenența lor etnică, am constatat că ei se consideră în egală măsură atît irlandezi, cît și britanici. Răspunsul unuia dintre ei la întrebarea cine se consideră irlandez sau britanic, a sunat în felul următor: „Viața este prea scurtă pentru astfel de preocupări”.

Deși originile acestei dispute vin din trecutul îndepărtat, faza activă a mișcărilor separatiste în regiune a început la sfîrșitul anilor ‘70 ai secolului trecut, cînd, pentru a stopa violențele care, din cauza confruntărilor dintre formațiunile paramilitare, forțelor armate, precum și ale voluntarilor din regiune, au atins nivelul critic, Guvernul Marii Britanii a dislocat forțele sale armate în regiune.

Conform datelor oferite de autoritățile din regiune, numărul celor care și-au pierdut viața este de aproximativ 6000 de persoane, deși unele voci pledează pentru o cifră cu mult mai mare. După cum susțin martorii oculari ai acelor evenimente dramatice [18], zilnic aveau loc rețineri, mulți oponenți politici erau puși în detenție fără proces de judecată, oamenii nu aveau încredere în poliție. Părțile implicate în procesul de negocieri au sesizat importanța stopării conflictului atunci cînd acesta a deviat considerabil de la obiectivele politice și s-a transformat într-o adevărată agresiune. Tinerii începeau

să se urască tot mai mult unii pe alții și discutau instantaneu despre răz-bunare, neavînd motive serioase de a face acest lucru. „Conflict de dragul conflictului” – astfel au denumit starea de fapt a evoluției evenimentelor de atunci unii negociatori din regiune.

Din spusele unor persoane care au participat la masa de negocieri pentru încetarea focului [18], situația era dificilă, participanții nu aveau luxul de a alege interlocutorii, dar simțeau cu tot sufletul că trebuie să schimbe ceva. „Ei se considerau o comunitate cu viziuni diferite, dar totuși o comunitate” [18]. Aripa paramilitară IRA (Armata Republicană Irlandeză) a acceptat totuși tratativele cu guvernul britanic. Negociatorii înțelegeau că procesul complex din care fac parte nu va lua sfîrșit odată cu semnarea unui acord în acest sens și că un volum enorm de lucru va trebui realizat anume după semnarea lui [18]. Atunci au luat naștere termeni ca *justiție în tranziție*, *comunitate în tranziție* și *o poliție profesionistă* care cunoaște ce înseamnă supremația legii și în care oamenii ar putea avea încredere.

După negocierii din Irlanda de Nord, scopul celor ce au trecut prin aceste probleme este de a educa o generație care să înțeleagă calea dificilă parcursă pentru instaurarea păcii și în niciun caz să nu revină la conflict. Acum, după aproape 20 de ani de la încetarea focului, oamenii mai au frustrări și frică, dar nu ca înainte. Părțile au avansat mult în soluționarea conflictului, însă oricum mai există multe provocări în adresa păcii și securității din regiune.

Fenomenul separatismului din R. Moldova este diferit de cel din Irlanda de Nord. Însuși termenul *Transnistria* este o noțiune mai mult politică decît geografică [14].

Avem noi oare antagonisme etnice cu locuitorii din stînga Nistrului? Cu siguranță că nu și, chiar dacă unele voci promovează această idee, nu există niciun argument în acest sens [7, p. 65]. Majoritatea populației vorbitoare de limba rusă locuiește anume în partea dreaptă a Nistrului, fapt ce exclude din start chestiunea incompatibilității conviețuirii

minorităților etnice sau încălcarea drepturilor acestora. Iar celor care promovează termenul de „popor transnistrean” li se poate pune o simplă întrebare: de ce în șapte sate de pe malul stîng al Nistrului „poporul transnistrean” nu s-a format, iar populația de aici chiar și-a apărat cu arma în mînă dreptul de a rămîne sub jurisdicția Republicii Moldova? [11, p. 10]. Un alt argument nu mai puțin important ne servește perioada sovietică a țării, care a demonstrat că poporul nostru este în stare să conviețuiască în armonie nu doar cu grupurile minoritare de ruși, ucraineni, dar și cu multe altele.

Nu există nici divergențe de ordin religios în interiorul țării, pentru că atît locuitorii de pe malul drept al r. Nistru, cît și cei de pe malul stîng sînt în majoritate de confesiune creștină ortodoxă. Flagelul de separatism a luat amploare în Moldova în clipe culminante – destrămarea fostei Uniuni Sovietice, tendința de a obține independență, precum și consolidare multiaspectuală a statului au servit drept condiții favorabile pentru divizarea *de facto* a teritoriului nostru [5].

În vederea atingerii obiectivului principal al studiului de față, și anume determinarea metodelor și mijloacelor de operare ale secesioniștilor din Irlanda de Nord și din Republica Moldova, o să purcedem la analiza nemijlocită a acestora.

Unul dintre mijloacele de operare ale secesioniștilor în cele două cazuri abordate este **dezinformarea**. Mijloacele de informare sînt predispușe la dezinformare prin însăși funcția lor [15, p. 163]. Deseori este răspîndită în mod selectiv doar acea informație care interesează, sperie sau șochează publicul. La fel ca și în cazul mai multor focare secesioniste de pe mapamond, dezinformarea a servit drept un mijloc decisiv în declanșarea conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Revenind la evenimentele anului 1992, constatăm că procesul de dezinformare, care a avut loc pe cele două maluri ale r. Nistru a fost unul de amploare. Secesioniștii premeditat răspîndeau informații privind posibila reunificare a Moldovei cu

România sau despre intenția Chișinăului de a impune forțat locuitorii de etnii străine din țară să vorbească și să scrie doar în limba română, ceea ce prezintă doar cîteva exemple din arsenalul de dezinformare folosit pe larg de către făptuitori pentru ațîțarea spiritelor în rîndurile populației. Odată cu începerea primelor confruntări militare din stînga Nistrului, mai multe surse de informare în masă (televiziune, radio, presă etc.) au început să răspîndească activ informații eronate despre faptul că forțele armate de la Chișinău, fiind dotate cu armament din România, urmează să atace regiunea. O altă modalitate de dezinformare promova activ ideea că însăși România intenționează să agreseze militar regiunea, ceea ce deconspiră dorința de a menține faza activă a conflictului și totodată de a inspira o senzație de existență a unui pericol din exterior.

Răspîndirea informațiilor eronate, precum că anume Chișinăul a comis o agresiune militară în vara anului 1992, a fost și rămîne obiectivul primordial ale Tiraspolului. Discreditarea Poliției Republicii Moldova, acuzînd colaboratorii de maltratare și omor al mai multor persoane civile din regiune, este o acțiune care face parte din același scenariu de dezinformare. După spusele secesioniștilor, „fărădelegile” comise în regiune de către forțele Chișinăului au provocat o reacție de răspuns din partea acestora, fiind nevoiți să apere populația locală.

Liderii de la Tiraspol aplicau concomitent mai multe tehnici de dezinformare, una dintre cele mai frecvente fiind amestecul de adevăr și minciună, răspîndit în același timp prin mai multe mijloace de informare în masă, care producea un efect psihologic puternic asupra localnicilor. Unul dintre cele mai frecvente cazuri de asemenea semiadevăr constă în inexactitatea numărului de victime anunțat, în care se pare că nu există nici o limită pentru exagerările sau diminuările abuzive [15, p. 129]. Un exemplu în acest sens este dezinformarea generalului rus Aleksandr Lebed cu privire la numărul de victime din rîndurile populației civile în vara anului 1992.

Lui Lebed i s-au arătat mai multe corpuri neînsuflețite, printre care și femei, pentru a arăta că agresiunea Chișinăului nu are limită. Însă nici pînă în prezent secesioniștii nu au prezentat nici o probă care ar demonstra vinovăția combatanților moldoveni în aceste acțiuni inumane. Fiecare victimă civilă în regiune era prezentată de către secesioniști drept terorist ori jertfă a teroriștilor moldoveni.

Confruntarea armată de pe Nistru a luat sfîrșit odată cu semnarea acordului de încetare a focului pe data de 21 iulie 1992 [8, p. 4], însă războiul informațional îndreptat împotriva Republicii Moldova continuă pînă în prezent. Regimul de la Tiraspol nu ezită prin orice modalitate să distorsioneze adevărul în legătură cu acele evenimente dramatice. Un exemplu recent în acest sens este construcția, în primăvara anului 2015, în or. Bender a unui memorial în cinstea mai multor evenimente istorice care au avut loc în regiune. Mesajul mincinos gravat pe una dintre coloanele memorialului este următorul: «Мужество и массовый героизм жителей города Бендеры при отражении вооруженной агрессии Республики Молдова в 1992 г. Бендерская трагедия».

Scopul acestei mașinării de dezinformare este de a arăta comunității internaționale că Chișinăul violează grav drepturile populației din regiune, iar violența, după cum cunoaștem, poate servi drept un temei de recunoaștere a secesiunii (cazul Kosovo). Pretinsa violență a Chișinăului față de populația regiunii nu a fost confirmată de către actorii internaționali, respectiv, toate tentativele Tiraspolului în vederea justificării secesiunii și obținerii pretensei independente față de Chișinău au fost calificate drept neîntemeiate.

Dreptul la informație este unul fundamental, deoarece dezvoltarea spirituală a omului, exercitarea libertăților de gîndire, opinie, credință și creație implică și necesitatea asigurării posibilității de recepționare a datelor și informațiilor despre viața socială, politică, economică, științifică și culturală din stat [4, p. 108]. Încalcînd vădit dreptul la informație a populației

din regiune, dezinformarea a devenit arma cea mai puternică a regimului separatist. Nu există în regiune surse alternative de informare. Toate mijloacele de informare sînt controlate de structuri represive. Fiecare tentativă de a dezvălui adevărul în detrimentul interesului Tiraspolului este pedepsită dur de către structurile sale de forță.

Cît privește procesul de *dezinformare* în conflictul separatist din **Irlanda de Nord**, menționăm că la fel ca și în alte conflicte de acest tip, obiectivul principal al separatiștilor irlandezi era de a-și justifica secesiunea. Astfel, separatiștii din regiune fiind în majoritate de confesiune catolică, în mod continuu, prin intermediul diverselor mijloace de informare (radio, televiziune, publicații, mitinguri etc.), desfășurau campanii de dezinformare în masă în vederea realizării obiectivului principal, care era separarea de la Regatul Unit al Marii Britanii și unirea ulterioară cu Republica Irlanda. După cum am menționat anterior, conflictul din Irlanda de Nord era puternic alimentat de factorul religios, respectiv întreaga campanie de dezinformare era îndreptată împotriva protestanților unioniști, cei care optau pentru păstrarea status quo-ului regiunii (în componența Regatului Unit al Marii Britanii).

Secesioniștii din Irlanda de Nord au aplicat metoda clasică, nu alta decît promovarea pe larg a ideii că anume catolicilor din regiune li se încalcă brutal drepturile fundamentale. Un exemplu de dezinformare în acest sens este publicarea de către secesioniști a pretinselor statistici cu privire la discriminarea populației de confesiune catolică din regiune, unele din cele mai frecvente fiind încălcarea dreptului la muncă și studii. Nu pretindem a susține că astfel de probleme nu existau în regiune, cu siguranță că existau, însă una dintre tehnicile de dezinformare a fost că au amplificat doza mică de adevăr, transformînd-o într-o adevărată intoxicare informațională.

O altă modalitate de dezinformare erau *dezbaterele televizate*, prin intermediul cărora adepții separatiștilor difuzau informații eronate în defavoarea oponenților lor cu vizi-

uni unioniste (pro-britanice). Pentru a face o claritate în cele menționate, informăm că în Irlanda de Nord există mai multe partide politice naționaliste [21], care promovează în mod deschis unirea regiunii cu Republica Irlanda. Politicul în regiune a jucat un rol important atît în declanșarea confruntărilor armate, cît și în încetarea focului.

Una dintre actualele platforme de negocieri din regiune se află la nivelul partidelor politice, între reprezentanții partidelor din Irlanda de Nord și include partidele: Democrat-unionist, Sinn Fein, Social-democrat, Ulster Unionist etc.

Renumitele *picturi murale* din Irlanda de Nord la fel au servit drept suport pentru mai multe date cu conținut dezinformator. Multe dintre aceste picturi conțin informații care instigă la ură și violență și din aceste considerente forțele britanice le radiau în timpul confruntărilor armate, însă acestea apăreau din nou. Ar fi incorect să afirmăm că aceste picturi nu conțin alte mesaje decît cu caracter de dezinformare. Acolo pot fi văzute multe scene pașnice, din viața unor locuitori de rînd, sau multe alte momente istorice care datează cu mult înainte de conflictul abordat.

Un alt mijloc de operare a secesioniștilor în regiunile abordate este **referendumul** sau mai bine zis **pseudoreferendumul**. După cum se cunoaște, referendumul este un scrutin prin care poporul își exprimă opțiunea în cele mai importante probleme ale statului și ale societății în ansamblu, avînd drept scop soluționarea acestora, precum și consultarea cetățenilor în probleme locale de interes deosebit [6].

Participarea populației la procesul decizional este o trăsătură esențială a unei democrații. Din aceste considerente, referendumurile sînt pe larg aplicate în zilele noastre. Constatăm însă cu regret că natura umană este predispusă să-și încalce propriile reguli de conduită stabilite [2]. Astfel, instituția referendumului este deseori interpretată contrar prevederilor legale și folosită de către cei care au intenții mai puțin democratice ca instrument de secesiune.

Urmărind evoluțiile mai multor

mișcări separatiste din spațiul post-sovietic, observăm că pseudoreferendumul este o metodă sistematic aplicată de secesioniști în vederea justificării intențiilor sale. O astfel de practică a fost folosită recent de separatiști în Ucraina. Republica Moldova nu este o excepție, or, începînd cu primele mișcări secesioniste din estul țării, în regiunea transnistreană au avut loc șapte pseudoreferendumuri. În continuare o să facem referire doar la unele dintre ele, care, după părerea noastră, au stat la temelia secesiunii raioanelor din stînga Nistrului.

Primul pseudoreferendum în acest sens a urmărit scopul formării „Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești Nistrene”, fiind desfășurat în anul 1989. După cum susțin liderii separatiști din regiune, 95,8% din participanți s-au pronunțat în favoarea formării unei atare entități. Începînd cu anul 1990, liderii de la Tiraspol nu conțin să susțină că așa-numita RMN a fost constituită exclusiv prin „voința poporului”.

Un alt pseudoscrutin în regiune a avut loc la 1 decembrie 1991, considerat primul „referendum” privind pretinsa independența a „Republicii Moldovenești Nistrene”. După datele mediatizate de către organizatorii evenimentului, 97,7% au susținut obiectivul propus. Prezența trupelor armate rusești în regiune este un alt subiect sensibil și totodată decisiv pentru regimul de la Tiraspol. Această chestiune a fost supusă unui pseudoreferendum în stînga Nistrului pe data de 26 martie 1995. Rezultatele nu au surprins Chișinăul: secesioniștii nu au ezitat să comunice că 90% din participanții la vot s-au pronunțat pentru staționarea armatei Federației Ruse în regiunea transnistreană.

La 17 septembrie 2006 a avut loc cel de-al doilea pseudoreferendum cu privire la pretinsa independență a regiunii, însă de data aceasta cu adăugarea ulterioară la Federația Rusă. După cum susțin la Tiraspol, „pentru” obiectivul propus s-au pronunțat 97,2% din participanți. Chestiunea abordată la 17 septembrie 2006 poate fi numită cel puțin confuză și *a priori* nu întrunește condițiile legale de desfășurare a unui referendum,

care prevede expres informarea populației într-o formă clară și pe înțelesul tuturor cu privire la chestiunile supuse votului. Confuză, pentru că populația a fost somată să voteze pentru independența care prezumă posibilitatea de a-și decide singuri soarta fără implicarea din exterior și totodată de a adera la un stat. Așadar, care este scopul urmărit de către liderii de la Tiraspol? De a obține pretinsa independență și totodată de a o pierde.

La 1 iulie 1990, în orașul Bender a avut loc un „referendum local”, unde au fost abordate 2 subiecte:

„1. Cu privire la arborarea drapelului național al Republicii Socialiste Sovietice Moldovenești în or. Bender.

2. Cu privire la intrarea orașului Bender în componența Transnistriei (în cazul separării acesteia de restul teritoriului R. Moldova)”.

Momentul culminant este că ideea realizării unei secesiuni teritoriale în stînga Nistrului era concepută la Tiraspol cu mult timp mai devreme decît pretinsa proclamare a independenței regiunii pe data de 2 septembrie 1990 [16]. Acest fapt transformă pseudoreferendumul într-un mijloc de operare a separatiștilor în vederea realizării intențiilor lor.

Cît privește **Irlanda de Nord**, aici au fost desfășurate două referendumuri de o importanță semnificativă – la 8 martie 1973 și la 22 mai 1998. Primul scrutin electoral, denumit *Border poll*, a fost unul fără precedent atît în regiune, cît și în întregul regat. În cadrul consultării cu populația au fost abordate următoarele chestiuni:

„1. Doriți ca Irlanda de Nord să rămînă în componența Regatului Unit al Marii Britanii?”

2. Doriți ca Irlanda de Nord să se reunească cu Republica Irlanda în afara Regatului Unit al Marii Britanii?”.

Rezultatul scrutinului a arătat că 98,9% din votanți au preferat să rămînă în componența Regatului Unit al Marii Britanii. Evenimentul s-a desfășurat într-o manieră de maximă transparență, sub văzul comunității internaționale, fapt ce nu poate aprecia acest scrutin ca unul ilegal. Chiar și în pofida mai multor critici

din partea republicanilor, rezultatul scrutinului a arătat cu certitudine voința practic unanimă a populației.

Cel de-al doilea referendum în Irlanda de Nord a avut loc pe data de 22 mai 1998. Scrutinul a abordat modalitatea de reglementare a conflictului, în urma căruia 71% din populație a susținut procesul de reglementare (Belfast Agreement). Acordul supus referendumului prevedea un sistem de vot ponderat, oferind catolicilor putere substanțială în regiune, un consiliu nord-sud de oficiali irlandezi și nord-irlandezi, pentru a dezvolta o consultare, cooperare și acțiune în chestiuni de interes comun, și totodată formarea unui consiliu al Marii Britanii, Republica Irlanda, Irlanda de Nord, Scoția și reprezentanții Wales, care urmau să se întâlnească de două ori pe an pentru a discuta anumite chestiuni politice.

După părerea unora, cea mai semnificativă prevedere a Acordului era recunoașterea „principiului consimțămîntului”, adică unirea Irlandei de Nord cu Republica Irlanda nu va fi posibilă decît cu acordul majorității oamenilor din ambele jurisdicții [17].

Formațiunile paramilitare la fel constituie un mijloc de operare a secesioniștilor.

Evenimentele dramatice de pe Nistru din anul 1992 s-au desfășurat nemijlocit cu participarea organizațiilor paramilitare [10, p. 26] (gardii, cazaci, miliție etc.), structuri care au servit drept instrument de realizare a obiectivelor secesioniste. Constituirea acestor organizații din capul locului contravin legislației naționale a Republicii Moldova, precum și prevederilor internaționale la care RM este parte [9, p. 16]. Provocări, atacuri armate, intimidarea populației civile, semănarea vrajbei sînt doar cîteva acțiuni ale acestor structuri care au contribuit la conflictul armat în estul țării. Samavolnicia unora dintre aceste structuri a avansat atît de mult, încît nu puteau fi controlate nici de către fondatorii lor [16].

Formațiunile paramilitare au implementat politica secesionistă de la Tiraspol după un scenariu bine definit. Prima acțiune în acest con-

text a fost atacul armat asupra sediului de Poliție din r-nul Dubăsari, în noaptea de 2 martie 1992. După spusele martorilor, atacatorii erau cazaci străini, ceea ce înseamnă că făptuitorii nu aveau nimic în comun cu evenimentele social-politice din regiune, fiind recrutați în vederea participării la acțiuni militare pentru un anumit beneficiu personal. Participarea în ostilități contra unui avantaj material este o practică veche în zonele de conflict. Mai mult decît atît, structurile paramilitare menționate au beneficiat din plin de suportul regimului de la Tiraspol chiar și după semnarea Acordului moldo-rus de încetare a focului din 21 iulie 1992. Astfel, majoritatea dintre ei au fost asigurați cu spațiu locativ, înlesniri sociale, încadrarea la serviciu în instituțiile *de facto* ale regiunii [16].

Este important de menționat faptul că formațiunile paramilitare separatiste din stînga Nistrului, ca de exemplu preinșii gardiști, fiind bine înarmate, au desfășurat o adevărată teroare în regiune. Aducem cîteva exemple relevante, expuse în lucrarea *Трагедия Бендер* [16] de către Victor Gusleacov, general de poliție în rezervă, Comisar al Inspectoratului de Poliție Bender în perioada dramatică a anului 1992:

„Pe data de 14 martie 1992, ora 17:30, la intersecția străzilor Erma-kova și Chișinăului din or. Bender, gardiștii au oprit un autoturism condus de către locuitorul or. Bender, Pocitarencu I. P., a.n. 1962, și fără niciun avertisment a fost deschis focul din armă automată asupra mijlocului de transport. Pocitarencu a părăsit mijlocul de transport, însă unul din gardiști a tras în el mai multe focuri. Fiind grav rănit, a fost lăsat să zacă pe un trotuar, unde a fost descoperit de către locuitori, care au chemat salvarea. Bărbatul rănit a fost dus la secția de terapie intensivă. Mai tîrziu, Procuratura din or. Tiraspol a respins plîngerea depusă de către tatăl victimei pe acest caz, acuzîndu-l pe Pocitarencu I.P. de nesupunere față de gardiști.

Pe data de 29 martie 1992, ora 17:10, pe malul rîului Nistru, cu semne de moarte violență (două focuri în cap) a fost depistat cadavrul

unui angajat al Cooperativei *Mek-anizatorul*, Zaharov V.F., care anterior a fost reținut de către gardiști înarmați.

La 01 aprilie 1992, în râul Nistru, cu aceleași semne de moarte violentă, au fost depistate cadavrele colaboratorului de poliție Purice D. și șoferului Golban. Cei doi mai devreme au fost reținuți de către gardiști.

Pe data de 20 aprilie 1992, gardienii au atacat postul de poliție de la intrarea în s. Varnița, pentru a captura repertoriul de televiziune din zonă. Au fost uciși șase civili, inclusiv doi lucrători medicali.

La 06 aprilie 1992, în apartamentul cetățeanului K. au dat buzna gardiști înarmați și din armele automate de care dispuneau au tras mai multe focuri, deteriorând mobilierul”.

Totodată, autorul face referire la existența anumitor grupări paramilitare, care au săvârșit omoruri și alte crime deosebit de periculoase, iar ulterior au fost lichidate din teama că vor divulga informații despre evenimentele sîngeroase din 1992.

În **Irlanda de Nord, organizațiile paramilitare** la fel au jucat un rol important în promovarea secesionismului. Una dintre cele mai sîngeroase organizații în acest sens este considerată IRA (Armata Republicană Irlandeză), deși pe parcursul desfășurării evenimentelor dramatice în Irlanda de Nord au existat alte structuri paramilitare, precum: Asociația Voluntarilor Loialiști, Armata Națională de Eliberare Irlandeză, Asociația de Apărare Ulster etc., cea din urmă fiind cea mai mare structură paramilitară în regiune.

Partidele politice la fel dispuneau de structuri paramilitare antrenate în acțiuni teroriste, de exemplu Partidul Democrat Unionist, Partidul Social Democrat și cel Muncitoresc. Structurile nominalizate transformau practic fiecare manifestare stradală într-o adevărată scenă de violență. Atacurile aveau loc spontan, în condiții mai puțin previzibile.

Detonarea bombelor era metoda cea mai des aplicată de către separatiștii din Irlanda de Nord. Armata Republicană Irlandeză a operat cu această metodă de intimidare înce-

pînd cu primele tensiuni din regiune. Această metodă distructivă și sîngeroasă a fost atît de eficientă în realizarea acțiunilor teroriste, încît a fost preluată și de alte structuri paramilitare, ca de exemplu UVF (Ulster Volunteer Force), care în martie-aprilie 1969 au detonat o serie de bombe, pentru a curma intențiile unioniste.

Alte mijloace de operare a secesioniștilor. Numărul mare de victime în conflictul din Irlanda de Nord se datorează nu doar perioadei îndelungate de desfășurare a aceluia, ci și metodelor de operare ale făptuitorilor. Practic toate structurile paramilitare din regiune dispuneau de *arme de asalt*. Una dintre structurile înarmate, RUC (Royal Ulster Constabulary), opunea rezistență poliției cu ajutorul mijloacelor de transport blindate și dotate cu mitralieră de calibru mare. În timpul unor astfel de evenimente, deseori se utilizau *coctailul cu petrol și gaze lacrimogene*.

Mișcările secesioniste din Irlanda de Nord, spre deosebire de cele din R. Moldova, au fost însoțite de multiple proteste [19, p. 21]. Manifestațiile stradale au devenit o practică zilnică în regiune. Foarte puține dintre acestea însă s-au desfășurat pașnic. Fiind instigați la violență, protestatarii deseori se transformau într-o forță devastatoare.

Este important de remarcat că făptuitorii aplicau și alte mijloace în vederea realizării intențiilor secesioniste, circumstanță care din capul locului califică acest comportament ca unul infracțional și totodată pasibil de pedeapsa penală.

Concluzii. Din cele expuse mai sus concluzionăm că metodele și mijloacele de operare a secesioniștilor, indiferent de motivele pretinse ale acestora (etnice, religioase, politice sau de altă natură), sînt practic identice în diferite regiuni ale globului pămîntesc. În pofida faptului că flagelul separatismului din Irlanda de Nord este alimentat de factorul etnico-religios, iar cel din R. Moldova exclusiv de unul politic, metodele și mijloacele de operare ale făptuitorilor în cele două cazuri s-au dovedit a fi aceleași.

Dezinformarea ca mijloc de ope-

rare a secesioniștilor din R. Moldova și Irlanda de Nord a demonstrat că, fiind aplicată prin orice mijloace (radio, televiziune, broșuri, picturi murale etc.), produce același efect negativ asupra evoluției unui conflict, independent de natura sa. Un alt mijloc de operare al secesioniștilor comun situațiilor abordate este *referendumul*, aplicat uneori contrar destinației sale legale în vederea justificării intențiilor secesioniste. În estul teritoriului nostru au fost organizate mai multe pseudoscrutine de acest fel, cu scopul de a mușamaliza intențiile ascunse de sorginte separatistă.

Cît privește *structurile paramilitare* ca mijloace de operare ale secesioniștilor, acestea poartă cel mai înalt grad de pericol social într-un conflict armat, fapt demonstrat și în cazul Irlandei de Nord, dar și în R. Moldova. În ambele confruntări au participat formațiuni paramilitare, care au luat multe vieți omenești. Aplicarea armelor de asalt și detonarea bombelor s-au dovedit a fi cele mai pe larg aplicate metode de operare ale secesioniștilor. Bilanțul victimelor în acest sens evidențiază pericolozitatea înaltă a acestor structuri.

După părerea noastră, combaterea și prevenirea „bolii secesioniste” [1, p. 117], care pune în pericol cele mai importante valori sociale, nu pot avea loc decît prin prisma unui cadru juridic de rigoare, cu un mecanism funcțional de implementare.

Referințe bibliografice

1. Anatolie Munteanu, Svetlana Rusu, Olga Vacarciuc. Manualul funcționarului public în domeniul Drepturilor Omului. Chișinău: Arc, 2015, 328 p.
2. Oleg Serebrian. Rusia la răspîntie. Geoistorie, geocultură, geopolitică. Chișinău: Cartier, 2009, 137 p.
3. Alexandru Cauia, Natalia Chirtoacă. Statutul juridic al combatantului în conflictele armate contemporane. Chișinău: Notograf Prim, 2012, 214 p.
4. Dialoguri de pace în Moldova: integrare socială, politici și strategii de acomodare din perspectiva academică. Studii internaționale. Coord. Valentina Teosa, Cristina Morari. Chișinău: CEP USM, 2015. 246 p.
5. Gheorghe Cojocaru. Ieșirea din

URSS. Republica Moldova. Dezbatere parlamentară (1990-1991). București: Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale, 2011, 473 p.

6. Victor Zaharia, Nadejda Hriptiev-schi, Ion Guzun. Îndrumător juridic elementar pentru cetățeni. Chișinău: Cartier, 2011, 966 p.

7. Valeriu Cușnir. Reintegrarea Republicii Moldova: abordări conceptuale. În: AKADEMOS, nr. 1(12), 2009.

8. Valeriu Cerba. Analiza juridică și consecințele semnării Acordului moldo-rus din 1992 de încetare a focului de la Nistru: probleme existente în procesul de reglementare a diferendului transnistrean. În: Legea și Viața, nr. 4(292), 2016.

9. Ion Manole, Doina Ioana Straisteanu, Nicolaz Legashvili. Libertatea și securitatea persoanei în regiunile de conflict. Chișinău: Elan Poligraf, 2009, 280 p.

10. Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko. „The breakthrough crisis” of a quick solution in Transnistria. București: Curtea Veche, 2008, 93 p.

11. Igor Boțan. Reglementarea transnistreană: o soluție europeană. Chișinău: Arc, 2009, 82 p.

12. Namig Aliyev. Dreptul internațional și conflictul din Nagorno-Karabakh. Chișinău: Prut Internațional, 2012, 129 p.

13. Dumitra Popescu, Adrian Năstase. Drept internațional public. București: Șansa, 1994, 398 p.

14. Corneliu Filip. Dosarul Transnistria, istoria unui „conflict înghețat”. București: Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale, 2011, 265 p.

15. Vladimir Volkoff. Tratat de dezinformare de la calul Troian la Internet. Iași: Multiprint, 247 p.

16. Виктор Гусяков. Бендерская Трагедия. Варница: Crio, 2015, 200 c.

17. Brian Feeney. A short history of the troubles. Dublin: The O'BRIEN PRESS, 2004, 159 p.

18. Vizită de studiu în Irlanda de Nord și Republica Irlanda, 15-20 februarie 2016, organizată de Ambasada Marii Britanii la Chișinău pentru tinerii specialiști din domeniul soluționării conflictelor.

19. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/1998/northern-ireland>

20. <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/140/art06-sinescu.html>

21. https://ro.wikipedia.org/wiki/Alegeri_legislative_%C3%AEn_Irlanda,_1918

Recenzent:
Valeriu CUȘNIR,
doctor habilitat,
profesor universitar

UNELE CONSIDERENTE PRIVIND STATUTUL SPECIAL AL SUBIECTULUI RĂSPUNDERII JURIDICE ÎN TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Liliana ZIDARU,
doctorandă, ULIM

SUMMARY

In legal literature are authors less and rare works that have addressed the issue of legal liability in subjects General Theory of Law at monographic level. Typically this is seen and investigated as a category branch belonging to civil, criminal, administrative, etc. In this article they are exposed to some reflections on the subject of legal liability issues from a theoretical standpoint. In particular, the study focuses on how the legal entity acquires a subject of legal liability.

Keywords: legal liability, subject of law, subject to legal liability, natural person, legal person, legal rights and obligations

REZUMAT

În literatura juridică sînt puțini autori și destul de rare lucrările care au abordat problema subiectului răspunderii juridice în Teoria generală a dreptului la nivel monografic. În mod obișnuit, acesta este privit și cercetat ca o categorie de ramură, aparținînd dreptului civil, penal, administrativ etc. În articolul de față sînt expuse unele reflecții pe marginea problemelor subiectului răspunderii juridice din punct de vedere teoretic. Cu precădere, studiul este axat pe modul cum dobîndește subiectul de drept calitatea de subiect al răspunderii juridice.

Cuvinte-cheie: răspundere juridică, subiect de drept, subiect al răspunderii juridice, persoană fizică, persoană juridică, drepturi și obligații juridice

Introducere. Prin *subiect*, în general, în limbajul juridic se înțelege calitatea de subiect de drept, noțiune ce exprimă capacitatea, însușirea, aptitudinea, calitatea sau posibilitatea care îngăduie oamenilor să participe individual sau colectiv în raporturi juridice ca titulari de drepturi și obligații.

Numai oamenii pot fi subiecte de drept, ei au această calitate fie individual, ca persoane fizice, fie în cadrul organizării unor grupuri sociale, ca persoane juridice. Indiferent de modul cum sînt priviți oamenii, atît în calitatea lor de persoane fizice, cît și ca persoane juridice ei dobîndesc și exercită calitatea de subiect de drept prin însuși faptul că sînt membri ai societății, adică în virtutea calității lor de ființe umane.

Persona fizică dobîndește calitatea de subiect de drept din momentul nașterii, iar persona juridică, după regula generală, de la data înregistrării. În Teoria generală a dreptului, persoana poate activa fie ca subiect de drept, fie ca subiect al raportului juridic, fie ca subiect al răspunderii juridice. Noțiunea de *subiect de*

drept nu se confundă cu noțiunea de *subiect al raportului juridic*, nici cu aceea de *subiect al răspunderii juridice*, aceste ultime două noțiuni sînt derivatele noțiunii de subiect de drept.

Așadar, calitatea de subiect de drept nu se identifică cu cea de subiect al raportului juridic. Dacă calitatea de subiect de drept se dobîndește la naștere, cea de subiect al raportului juridic este legată de participarea subiectului de drept la diferite categorii de raporturi juridice. Calitatea de subiect de drept nu se identifică nici cu aceea de subiect al răspunderii juridice, fiindcă cea de a doua se dobîndește în toate cazurile prin săvîrșirea unei fapte ilicite. Astfel, subiect al răspunderii juridice poate fi numai un subiect de drept. Indiferent de ramura de drept, subiectul răspunderii juridice întotdeauna este persoana care suportă consecințele aplicării sancțiunii juridice.

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul studiului au fost folosite următoarele metode de investigație științifică: metoda logi-